

13.11.2023

Група № 24

Урок № 21

Тема уроку: «Уживання прийменників **в і на** з географічними назвами і просторовими іменниками»

Мета уроку: (формування компетентностей): предметні (знання про види синтаксичних помилок, про правила уживання прийменників **в і на**; навички грамотного письма); ключові (уміння вчитися: логічне мислення, уміння зіставляти, порівнювати, робити висновки; інформаційні: робота з текстом; комунікативні: уміння працювати самостійно та в колективі, уміння складати власне монологічне висловлення; загальнокультурні: повага до народної мудрості, увага до слова).

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте § 22-23 у базовому підручнику: *Українська мова (рівень стандарту): підручник для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 208 с.*

2. Орфографічна хвилинка

Випишіть у колонку слова, у яких букви, взяті в дужки, подвоюються.

Доне(ч)чина, осін(н)ій, за(б)бризкати, (с)савці, ві(д)дячити, на(д)дворі, іме(н)ний, Туре(ч)чина, ві(д)докремити, на(д)дністрянський, іме(н)ник, ро(з)зумний, о(в)ва, гайдам(ч)чина, бе(з)зуспільний, небе(з)захисний, істи(н)ний.

3. Законспекуйте матеріал до уроку (ОСНОВНЕ):

Прийменник в (у)	Прийменник на
У сусіда, у людей (особа, при якій щось відбувається)	На Київ, на вулицю (напрямок)
У кімнату, у море (рух усередину)	На місяць, на день (час дії)
В полі, в колективі (предмет, у якому щось міститься)	На сміх, на свято (мета дії)
У гніві, у хустці (відношення до іншого предмета)	Захворів на грип, багатий на ідеї (набуття предметом певних властивостей)
У вівторок, у бурю (час дії)	

В українській мові прийменник **в** (**у**) вживають, коли йдеться

про місце перебування	<i>У веселій хаті й люди веселі. Що в лісі вродиться, то в дворі згодиться.</i>
про місце, всередину якого спрямована дія	<i>Не заглядай у чужий дім, а піклуйся своїм. В одну воду не можна ввійти двічі.</i>
Увага! Якщо дія відбувається в напрямі до предмета, простору і може не закінчуватися проникненням усередину, уживають прийменник до : <i>іти до школи (у напрямі школи), іти в школу (всередину школи).</i>	
про час, у який відбувається дія	<i>Летять у вересні гуси — зиму на хвостах несуть. Зроби краще тепер, ніж у четвер.</i>
Увага! Коли вказують час за роком, кажуть так: <i>цього року [не в цьому році], позаторік [не в позаминулому році].</i>	
про психічний стан, обставини, у яких хтось перебуває, зацікавленість чимось	<i>Не пишайся у щасті, не принижуйся в нещасті. У гурті з добрими людьми і сам таким станеш.</i>

Прийменник **в** (**у**) уживають з іменниками, що позначають

назви держав, республік, областей, районів, міст, сіл, селищ	<i>у Європі, в Україні, у Німеччині, у Миргороді, у Каменівці</i>
види навчальних закладів	<i>у школі, у коледжі, в інституті</i>

Іменники, що позначають місцевість і мають суфікс **-ин-** (типу *Львівщина, Сумщина, Київщина*) є винятками: їх уживають із прийменником **на**: *Немає кращих лісів, як **на** Сіверщині* (Ю. Мушкетик). ***На** Харківщині стартувала Всеукраїнська універсиада.*

Із прийменником **в** (**у**) уживають лише іменник *Галичина*: *У роки Першої світової війни **в** Галичині було сформовано Легіон Українських Січових Стрільців.*

Прийменник **на** вживають з іменниками, що позначають

вулиці, проспекти, площі	<i>на проспекті Миру, на вулиці Басейній</i>
географічні поняття, де відбувається певна дія, поширюється певний стан	<i>на заході, на Чорному морі</i>
курси, факультети	<i>на випускному курсі, на математичному факультеті</i>
засоби пересування	<i>на поїзді, на трамваї, на автобусі, на човні</i>

Уживання прийменника **в** (**у**) з назвами засобів пересування підкреслює знаходження всередині предмета: *читав у машині, поїзді* і т. ін. Говорячи про пересування, можна використати і безприйменникову конструкцію: *пересуватися поїздом, трамваєм, автобусом, човном.*

З іменниками, що позначають назви гірських місцевостей і видовищ, можуть використовуватися обидва прийменники: ***на** Кавказі, **на** Евересті, але **в** Карпатах, **в** Криму; **в** театрі, але **на** концерті.*

ПРИЙМЕННИК — службова частина мови, яка виражає залежність одного повнозначного слова від іншого в словосполученні або реченні.

Прийменники самі членами речення не виступають. Прийменник підкреслюють разом із тим членом речення, з яким він пов'язаний за змістом:

Я від колиски чую рідну мову. Зацвіла калина біля круч Дніпра.

Прийменники не мають лексичного значення: *у, за, перед, через*. Проте разом із відмінковими формами іменників, займенників та числівників вони можуть указувати на:

- місце: *По діброві вітер віє, гуляє по полю,
Край дороги гне тополю до самого долу*(Т. Шевченко);
- час: *Сумним бузок стає під вечір* (Г. Чубач);
- причину: *Повітря тремтить від спеки* (М. Коцюбинський);
- мету: *А я піду за волю проти рабства* (Леся Українка);
- кількість: *У майстерні невеликі, на чотири шибки, віконця* (М. Стельмах)

Найчастіше прийменники стоять при іменнику.

З усіма частинами мови прийменники пишемо окремо.

За способом творення (або походженням) усі прийменники поділяються на непохідні й похідні.

До непохідних належать прийменники *в, на, від, до, при, під, з, за, над, через* та ін., походження яких визначити неможливо.

Похідні прийменники утворені шляхом складання кількох непохідних прийменників (посеред → по + серед; з-за → з + за) або переходу самостійних частин мови в прийменники (*край, близько, відповідно до*).

4. Виконайте наступні завдання:

Укажіть прийменники, з'ясуйте, з формами яких відмінків ужито їх.

От у садочку перед хатою, напрацювавшись як слід, із снігу білого, пухнатоого зліпили ляльку баба й дід. Коли це галка враз пролинула понад садком і на льоту з крила пір'їнку чорну скинула на снігову ляльку ту. З-за

хмар вечірнє сонце блиснуло, зачервоніли промінці. І враз немов рум'янець виступив на білім ляльчинім лиці. І раптом, наче неблицею, дівчатко виникло живе з такими синіми очицями, як синє небо зимове, з такими чорними косичками, як чорне галиче крило, з червоними такими щічками, як сонце ввечері було. «Добридень, каже,— мамо й таточку! Ведіть скоріш до себе в хаточку!» (Наталя Забіла).

Запишіть прийменники в три колонки:

а) разом; б) з дефісом; в) окремо.

По/між, із/за, з/заду, на/в/круги, на/зустріч, з/по/серед, подібно/ до, близько/від, на/чолі, із/за, по/серед, з/по/між, у/супереч, відповідно/до, за/винятком, з/під, по/близу, на/в/коло, за/для, із/над, на/ перед, незалежно/від, з/поза, згідно/з.

Списати, розкриваючи дужки. Прокоментувати орфограму «Написання похідних прийменників разом, окремо й через дефіс».

(За)для нас; (з)поміж нас; (по)між людьми; (на)чолі(з) учителем; (з)під опіки батьків; (на)зустріч щастю; (у)напрямку(до) площі; (на)передодні свята; (по)над деревами; (у)ві сні; (з)(по)над гір; (з)над вершин дерев.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.

13.11.2023

Група № 24

Урок № 22

Тема уроку: «Словосполучення з прийменником **по**»

Мета уроку: (формування компетентностей): предметні (знання про види синтаксичних помилок, про правила уживання прийменника **по**; навички грамотного письма); ключові (уміння вчитися: логічне мислення, уміння зіставляти, порівнювати, робити висновки; інформаційні: робота з текстом; комунікативні: уміння працювати самостійно та в колективі, уміння скласти власне монологічне висловлення; загальнокультурні: повага до народної мудрості, увага до слова).

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте § 22-23 у базовому підручнику: *Українська мова (рівень стандарту): підручник для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 208 с.*
2. Законспектуйте матеріал до уроку (ОСНОВНЕ):

В українській мові прийменник <i>по</i> вживають у конструкціях, які вказують	
на мету (зі знахідним відмінком після дієслів руху)	<i>пішли по гриби (по воду, по сіль), звернутися по допомогу</i>
на місце дії (з місцевим відмінком)	<i>по діброві, по саду, по землі</i>
Увага! Для позначення місця дії прийменники по — в (у) синонімічні, але відрізняються відтінками значень. Прийменник в означає місце здійснення дії, по вказує, що дія поширюється на більший простір: в лісах — по лісах .	
на межу (зі знахідним відмінком)	<i>по коліна у воді</i>
на час (у значенні певного періоду, а також у значенні «після»)	<i>з березня по травень, по обіді</i>
Увага! Для позначення часу дії прийменники по — в (у) так само відрізняються відтінками значень: в (у) вказує на час дії, події, по — означає «після», кінцевий термін завершення дії або регулярну повторюваність дії: <i>з понеділка по вихідні, по вихідних днях.</i>	
на кількість, міру чогось (зі знахідним відмінком)	<i>по троє в кімнаті, по 25 учнів у класі, по одній цукерці</i>
на сферу діяльності	<i>по господарству, по службі</i>
Увага! З прийменником по у формі місцевого відмінка вживаються дієслова <i>знати, пізнати</i> : <i>Знати пана по халявах. Птаха пізнають по пір'ю, а людину по мові.</i>	
Надмірне вживання в побутовому мовленні прийменника по призводить до утворення ненормативних конструкцій, які слід замінити:	
синонімічними прийменниками	безприйменниковими конструкціями
<i>по ініціативі — з ініціативи</i>	<i>по понеділках — щопонеділка</i>
<i>по сусідству — у сусідстві</i>	<i>по пошті — поштою</i>

Прийменник по в сучасній українській мові поєднується з формами знахідного і місцевого відмінків (з формою давального відмінка не вживається):

1) із знахідним відмінком виражає: а) відношення просторової межі: *зайти у воду по коліна, заміряти по канаву*; б) часової межі: *відпочивати по серпень*;

2) з місцевим відмінком виражає: а) місце поширення дії: *йти по дорозі; розкидати по кімнатах*; б) час дії, що відбувається після якоїсь межі: *довідатись по святах* (після свят), *виїхати по весні*, а також *протяжність дії; не спить по ночах* (ночами) та ін.

3. Виконайте **ВПРАВИ 2, 3** до § 22-23 з підручника О. Авраменка для 11 кл.

4. Замініть словосполучення з прийменником **по** синонімічними словами або безприйменниковими зворотами.

По ліву сторону ; по меншій мірі ; по понеділках; по порядку; по пошті ; по електронній пошті ; по стежині біжить; по цілим дням; униз по річці; по обох сторонах дороги ; сам по собі ; операції по розвитку ; говорити по душах ; подорожі по місту ; звертатися по телефону.

5. Готуємося до ЗНО

- Виконайте тестове завдання.

1. Прийменники вжито правильно в словосполученні

А по вихідним дням

Б передати по радіо

В діяти по наказу

Г приємний по смаку

Д у всіх випадках помилки відсутні

2. Усі прийменники пишуться з дефісом у рядку

А (з)над, (по)над, (по)щж, (по)серед

Б (на)прикінці, (в)наслідок, (на)зустріч, (по)біля

В (з)під, (за)для, (уві)сні, (у)слід

Г (з)поза, (з)посеред, (з)поміж, (з)за

Д (по)друге, (по)одному, (до)мене, (тим)часом

3. У якому реченні допущено помилку під час використання прийменників у та в?

А Добре було у вересні та на початку жовтня.

Б Заглядає в шибку казка з сивими очима.

В За вікном в абрикосовому саду щось кричала хазяйка подвір'я.

Г В гору стежка твоя, я спускаюсь з гори.

Д У двері хтось злегка постукав.

4. Правильно вжито прийменник у словосполученні

А залік по економіці

Б доглядати за тваринкою

В проживати по адресі

Г звернутися за телефоном

Д називати по імені

5. Знайдіть словосполучення, у якому прийменник ужито неправильно

А увійти до кімнати

Б пройти повз будинок

В виконати по дорученню

Г за життя вченого

Д отримати за рецептом

6. Знайдіть словосполучення, у якому прийменник ужито правильно

А розпитувати за сина

Б зошит по українській мові

В прийти в школу

Г доводити для відома

Д виконати на прохання.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.